

КОСТАКОВА

Ліна Дмитрівна

linakostakova@gmail.com

старший викладач,
Донецький національний
університет економіки і
торгівлі імені Михайла
Туган-Барановського

УДК 338.5-048.455:[658:622](045)

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ МЕТОДІВ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

SYSTEMATIZATION OF METHODS OF COST ACCOUNTING AND CALCULATION OF PRODUCTION COSTS

У статті досліджено теоретичні підходи стосовно методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції промислових підприємств, а також виконано їх систематизацію.

В статье рассмотрены теоретические подходы относительно методов учета затрат и калькулирования себестоимости продукции промышленных предприятий, а также проведена их систематизация.

In this article theoretical approaches to methods of cost accounting and calculation of cost of production of industrial enterprises are explored and their systematization is made.

Ключові слова: продукція, витрати, калькулювання, собівартість, методи, облік

Ключевые слова: продукция, затраты, калькулирование, себестоимость, методы, учет

Keywords: products, cost, calculation, methods, accounting

ВСТУП

Діяльність суб'єктів господарювання прямо і безпосередньо пов'язана з використанням в процесі виготовлення та реалізації продукції різноманітного комплексу матеріальних, енергетичних, трудових та інших ресурсів, рівень яких можна визначити за допомогою такого процесу як калькулювання.

Калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) є одним з основних елементів системи управління не тільки собівартістю продукції, але й виробництвом в цілому. Його провідне покликання полягає в отриманні об'єктивної оцінки діяльності промислових підприємств, що дає можливість приймати зважені управлінські рішення.

В свою чергу калькулювання собівартості продукції постійно розглядають у прив'язці з обліком витрат. Саме тому, вибір ефективних методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції суб'єктами господарювання, за умов дії ринкових відносин, є досить важливим та потребує ретельного вивчення.

Різносторонні аспекти стосовно методичних підходів до калькування собівартості продукції постійно знаходяться у полі зору теоретиків та практиків і досліджені в наукових працях вітчизняних вчених І.О. Белебехи, О.С. Бородкіна, Ф.Ф. Бутинця, Л.В. Гусарової, І. Є. Давидович, Г.В. Козаченко, М.В. Кужельного, А.М.Кузьмінського, В.Г. Лінника, Л.В. Нападовської, М.С. Пушкара, В.В.Сопка, Л.К.Сука, Ю.С. Цал-Цалка, М.Г. Чумаченка та інших. У країнах ближнього зарубіжжя ці проблеми розглядали М.А. Вахрушина, М.Д. Врублевський, Э.А. Гомонко, Л.Є. Замураєва, А.Н. Кашаєв, О.В. Лева, В.Ф. Палій, Я.В. Соколов та інші науковці.

Проте, слід зазначити, що на сьогоднішній день залишаються недостатньо дослідженими методичні

аспекти, пов'язані з вибором ефективних методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. Недосконалою поки що є і загальноприйнята класифікація методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції.

МЕТА РОБОТИ полягає у систематизації сучасних наукових здобутків в галузі групування загальних методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методами наукового дослідження в процесі підготовки статті виступали такі, як узагальнення та абстрагування, порівняння та групування, аналізу і синтезу, логічний та метод деталізації, тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

З метою систематизації таких категорій як «методи обліку витрат» та «методи калькулювання собівартості продукції» необхідно розкрити їх зміст.

Під методом калькулювання слід розуміти систему прийомів, що використовуються для обчислення собівартості калькуляційної одиниці, а під методом обліку витрат розуміють систему прийомів, що використовуються для обліку витрат у регістрах бухгалтерського обліку.

Відомо, що вибір методу калькулювання собівартості продукції залежить від типу виробництва, його складності, наявності незавершеного виробництва, тривалості виробничого циклу, номенклатури продукції, що виробляє підприємство.

Тому, вивчаючи наукові погляди багатьох авторів відносно методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції [2, 3, 4, 5], ми пропонуємо згрупувати їх за трьома ознаками (рис. 1.).

Рис. 1. Класифікація методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції

Отже, орієнтовна класифікація, що представлена на рис. 1 передбачає виділення основних ознак, що характеризують методичні підходи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції. Тож, методами обліку витрат виступають такі, як за повнотою охоплення витрат, в залежності від специфіки виробничого процесу та за оперативністю обліку і калькулювання витрат. Їх деталізує наступна група методів. Варто також зауважити, що у практиці калькулювання неможливо обійтись лише одним способом розрахунків, тому часто розподіл витрат між об'єктами калькулювання здійснюється комбінованим способом, при якому одна частина витрат по виготовленню продукції розподіляється одним способом, а друга частина — іншим способом.

Прикладом такого комбінування може бути:

- ⇒ *позамовний метод* + *нормативний*;
- ⇒ *попередільний метод* + *нормативний*;
- ⇒ *попроцесний* + *нормативний*.

Можуть звичайно траплятися і інші комбінації, проте, ми взяли для приклада саме ті, що найчастіше зустрічаються на практиці. Як бачимо, нормативний метод має місце при застосуванні і позамовного, і попередільного, і попроцесного методів. Це пояснюється тим, що який би підприємство не обрало за основу метод в залежності від специфіки виробничого процесу (позамовний, попередільний, попроцесний), завжди буде мати місце частина витрат, що підлягають нормуванню (наприклад це можуть бути витрати матеріалів, сировини, витрати праці тощо).

В залежності від специфіки виробничого процесу вітчизняні промислові підприємства традиційно використовують у своїй господарській діяльності такі

методи калькулювання собівартості продукції, як позамовний, попередільний та попроцесний з елементами нормативного методу аналітичного формування витрат за калькуляційними об'єктами. В узагальненому вигляді висвітливо саме їх сутність.

Позамовний метод характерний для індивідуальних і дрібносерійних виробництв. На виготовлення виробу (групи виробів) збираються витрати виробництва за замовленнями, на основі яких відкриваються картки. В них відображається, що повинно бути виготовлено, в якій кількості та в якій термін. Виробничі витрати визначаються методом підсумовування всіх витрат з дня відкриття замовлення до його закінчення. Калькуляція складається після того, коли буде виконане замовлення.

Попередільний метод застосовується у тих виробництвах, в яких технологічний процес чітко поділяється на окремі переділи (фази).

Суть попередільного методу полягає в тому, що виробнича собівартість продукції визначається на кожному переділі окремо в міру виготовлення продукції, надання послуг, виконання робіт. Витрати повинні узагальнюватись за встановленою номенклатурою статей по фазах, стадіях, переділах.

Витрати на виробництво формуються по виробках, при цьому прямі витрати (матеріали, зарплата працівників та інше) відносяться на конкретні види виробів, а загальновиробничі витрати збираються протягом місяця окремо і розподіляються між виробами пропорційно обраної бази в кінці місяця.

Попроцесний (простий) метод калькулювання використовується в тих виробництвах, де технологічний процес не складний.

Особливістю цього методу є те, що витрати на виробництво узагальнюються в цілому по процесу і діляться на кількість продукції, наданих послуг або виконаних робіт.

Попроцесний (простий, повиробничий, подетальний, попродуктовий) метод характерний для масового виробництва із стійкою номенклатурою виробів, що випускаються протягом тривалого часу.

Нормативний метод калькулювання є попродуктним (повиробним), який відрізняється технікою калькуляційних розрахунків. При нормативному методі складають нормативну калькуляцію за діючими виробничими нормами. Враховується технологія виробництва, проходження деталей по окремим операціям обробки, карта комплектування деталей у вузли і готовий виріб.

В нормативному методі цінним є не методика розрахунку собівартості продукції, а можливість контролю за формуванням собівартості на основі документування відхилень і змін норм.

Таким чином, очевидно, що методи обліку витрат та методи калькулювання собівартості продукції між собою тісно пов'язані, хоча між ними є суттєва відмінність.

ВИСНОВКИ

На основі даного предметного дослідження проведемо наступні узагальнення:

- калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) надає об'єктивну оцінку діяльності промислових підприємств і є одним з основних елементів системи управління собівартістю продукції;

- калькулювання собівартості продукції постійно розглядають у прив'язці з обліком витрат;

- сутність методу калькулювання полягає в системі прийомів, що використовуються для обчислення собівартості калькуляційної одиниці;

- сутність методу обліку витрат полягає в системі

приймів, що використовуються для обліку витрат у регістрах бухгалтерського обліку.

- орієнтовна класифікація, методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції передбачає виділення їх основних ознак;

- у практиці калькулювання розподіл витрат між об'єктами калькулювання здійснюється комбінованим способом;

- вітчизняні підприємства в залежності від специфіки виробничого процесу традиційно використовують позамазовий, попередільний та попроцесний методи калькулювання у поєднанні елементами нормативного методу аналітичного формування витрат за калькуляційними об'єктами;

- суттєва відмінність між методами обліку витрат та методами калькулювання собівартості продукції полягає в системі прийомів, які впливають із їх сутності.

Список використаних джерел

1. Гомонко Э.А. Управление затратами на предприятии: [учебник] / Э.А. Гомонко, Т.Ф. Тарасова. - М.: КНОРУС, 2010. - 320 с.

2. Л.В. Гусарова Управление витратами: Методи аналізу витрат та їх оцінка. [конспект лекцій.] / Гусарова Л.В. - К.: КНУБА, 2007. -24 с.

3. Давидович І.Є. Управление витратами: [навч. посібн.] / І.Є. Давидович. - К.: Центр навчальної літератури, 2008. - 320 с.

4. Козаченко Г.В. Управление затратами предприятия: [монографія] / Г.В. Козаченко, Ю.С. Погорелов. - К. : Лібра, 2007. - 320 с.

5. Лева О.В. Управление затратами: [учебное пособие] / О.В. Лева. - Белгород: БГТУ им. В.Г. Шухова, 2006. - 200 с.

6. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: [навч. посіб.] / Ю.С. Цал-Цалко. - К. : ЦУЛ, 2002. - 656 с.